

UČITELJSKI TOVARIŠ

Glasilo Udruženja Jugoslov. Učiteljstva — Poverjeništvo Ljubljana.

Vse spise, v oceno poslane knjige itd. je pošiljati samo na naslov:

Uredništvo Učiteljskega Tovariša
v Ljubljani, Frančiškanska ul. 6.

Rokopisov ne vračamo.

Vse pošiljke je pošiljati franko.

Učiteljski Tovariš izhaja vsak četrtek pop. Ako je ta dan praznik, izide list dan pozneje.

Za neorganizirane 40.— Din, za naročnike v inozemstvu 60.— Din letno. Posamezna številka po 1.— Din.

Za reklamne notice, pojasnila, poslana, razpise služb je plačati po 1 Din za vsako peti vrsto. Priloge stanejo poleg poštnine še 25 Din.

Telefon uredništva
štev. 312.

Za oznanila je plačati od enostolpne peti-vrste, če se tiska enkrat 1 Din. Inseratni davek posebej. Oznanila sprejema upravništvo lista.

Članstvo ljubljanskega Poverjeništva UJU ima s članarino tudi že plačano naročnino, torej ni treba članstvu naročnine posebe plačevati.

Naročnino, reklamacije, t. j. vse administrativne stvari, je pošiljati samo na naslov:

Upravništvo Učiteljskega Tovariša
v Ljubljani, Frančiškanska ulica 6/L.

Poštni čekovni urad št. 11.197.

Reklamacije so proste poštnine.

Lažnjiv budžet.

SKRAJNO POMANJKLJIV PROSVETNI PRORAČUN ZA SLOVENIJO. — OGROŽENA EKZISTENCA UČITELJSTVA IN ŠOL. — NEZAUPANJE V DRŽAVNO UPRAVO. — VPLIV PRORAČUNA NA VALUTO. — SLABO OBDAVČEVANJE. — PADANJE PRODUKCIJE. — RAST DRAGINJE. — KATASTROFALNE RAZMERE ZA LJUDSKO IZOBRAZBO. — CAVEANT CONSULES!

Izvoljena je nova narodna skupščina. Najvažnejša pravica narodne skupščine je dovoljevanje vsakoletnega budžeta. To pa je obenem njena najvažnejša dolžnost, za katero nosijo poslanci odgovornost pred narodom.

Načelo pri sestavljanju proračunov, bodisi društvenih, občinskih ali državnih, mora biti, da se pri izdatkih upoštevajo vse obstoječe potrebe ter se zneski za nje prelinirajo v najvišje verjetni izmeri pri dohodkih pa se vzamejo najnižji sigurni zneski. Ako se pri tem pokaže primanjkljaj, se morajo iskati novi viri dohodkov: pri društvu zvišanje članarine, pri občini in državi novi davki. Le na ta način je mogoče vzdržati budžetno ravnotežje v proračunski dobi.

Pri sestavljanju državnega budžeta za leto 1922/23. se žalibog ni postopalo po tem načelu. Poznamo natančno le en del državnega budžeta: proračun izdatkov za prosveto v Sloveniji. Ta je ena sama velika laž!

Deloma je število profesorjev, učiteljev in uradnikov v proračunu manjše kakor število faktično z dekretom nameščenih: deloma so njihovi prejemki v proračunu nižji, kakor jim pristojajo po zakonitih predpisih; nekatere postojanke so v proračunu kratkomalo izpuščene, druge pa določene z naravnost smešno nizkimi zneski. V proračunu ljubljanske univerze je 44 rednih profesorjev: 10 po 9000 Din, 21 po 7500 Din, 13 po 6000 Din; pred sprejetjem budžeta pa je bilo nameščenih 48, in sicer 20 po 9000 Din, 18 po 7500 Din in 10 po 6000 Din. Izpuščeni so v proračunu 3 univerzitetni konceptni uradniki, ki so bili namešчени že leta 1920. Za 4 višje šolske nadzornike je prelinirana plača 20.000 Din, faktične plače pa so bile pri treh po 7000 Din pri enem 5500 Din, skupaj 26.500 Din. V proračunu ni bilo predvideno, da se v jeseni nastavijo novi učitelji, ki pridejo iz učiteljskega.

Za učila 12 državnih srednjih šol v Sloveniji je v proračunu smešna vsota 6000 Din, za neobvezne predmete (petje, stenografija itd.) v proračunu ni kritja, za draginjske doklade prosvetnih nameščencev v Sloveniji je v proračunu blizu 12 milijonov dinarjev manj, kakor znašajo po uzakonjenih navedbah. Itd., itd.

Kaj je posledica tega? Proračun je zakon in zakoni se morajo izvrševati. Zaradi tega bi se morali odpustiti iz službe vsi oni, ki niso v proračunu: le en mesec po začetku nove proračunske dobe bi smeli še prejemati svojo plačo.*

V prejšnji kraljevini Srbiji se je to tudi prakticiralo neizprosno in učitelji so na ta način izgubili svojo službo in si potem iskali nov poklic. Šole so se zapirale, druge vegetirale z nedovoljnimi sredstvi in zmanjšanim številom učiteljev.

Pri nas se letos vobče še ni postopalo po krutem »finansijskem zakonu«. Le pouk neobveznih predmetov na srednjih šolah se je ukinil, učitelji-voditelji ne dobivajo svojih nagrad za vodstvene posle, kateheti ne svojih honorarjev za verski pouk, učitelji ekskurzijskih šol in učitelji ce ročnih del ne svojih potnin. Prvotno se abiturijenti učiteljske niso mogli nastavit, potem pa se je tudi tu našel neki izhod.* Vobče se prosvetno delo nadaljuje še precej nemoteno. Toda za kakšno ceno? Neštevilne obširne vloge romajo na ministrstvo prosvete in na finančno ministrstvo. Iz Ljubljane je šlo na primer 30 takšnih vlog, nekatere so imele po 20, 30

* Drugim bi se morale plače reducirati na zneske, ki so v proračunu dovoljeni.

** Pričelo se je s silo goniti učiteljstvo v pokoj in čakalo se je kdaj kdo umrie, da so novinci lahko dobili plačo.

in več strani z raznimi sezname, izkaz, potrdili in dokazili o potrebi. Med tem pa čakajo prizadeti na svoje zakonite prejemke, v ucu in strahu, ali jih dobijo ali ne. Da se pri tem razvija in bujno raste nervoznost med državnimi nameščenci, je jasno. O tej nervoznosti je nedavno dr. Ilercog v »Novi Evropi« objavil zanimiv članek. Da ta nervoznost škoduje ne le prizadetim, temveč državi in splošnosti, je tudi jasno. Še bolj jasno je, da se na ta način ne pripravlja pot za redukcijo pradištva, ako se samo z lažnjivim budžetom provocira na stotine nepotrebnih aktov — kajti tudi v drugih delih budžeta ni mnogo boljše.

Vprašanje pravičnega budžeta pa ima še drugo stran, ki je v ozki zvezi z valuto. Zaradi lažnjivega budžeta se morajo dovoljevati naknadni krediti že do sedaj se je samo za prosveto v Sloveniji dovolilo več milijonov; potrebno pa bi bilo to, liko, da bi se prosvetni budžet za Slovenijo povečal za več kot eno tretjino vsote, ki je v proračunu. Ni verjetno, da državni dohodki v isti meri rastejo nad zneske predvidene v proračunu. Posledica mora biti deficit na koncu proračunske dobe. Deficit na mora zmanjšati zaupanje v našo valuto.

Ali je bilo treba tega »kresanja« proračunskih postojank? Poznavalci razmer trdijo, da ne. Naša zemlja je bogata. S primernim in pravičnim obdačenjem bi se dobilo dovolj sredstev za državo. Ponekod plačujejo tako malo davkov, da se norčujejo iz njih. Neki polkovnik je pripovedoval, da pridejo kmetje v gostilno in naročijo liter vina z besedami: »Donesi mi za jedan godišnji porez!« V nekaterih krajih ne vedo kam z denarjem. Zato tudi ne prodajajo svojih pridelkov. To povzroča draginjo. Srbski pregovor pravi: »Kod bogatog Vlaha je pšenica skupa«. Nadalje to povzroča padanje produkcije. Denarja ne rabi zato se tudi ne potruditi, da bi več pridelal. Ako bi se tem bogatašem naložili primerni davki, bi bili prisiljeni, da prodajajo svoje pridelke in da skušajo čim več producirati. Zvišana produkcija bi zvišala izvoz in tako okrepila našo valuto.

Zmanjševanje budžeta, kresanje izdatkov, ovira napredek v dvojnem oziru:

zadržuje razvoj duševne in materialne kulture, ker odteguje državi sredstva za dviganje prosvete, za zboljšanje prometa, na drugi strani pa zmanjšuje produkcijo, ker ne sili prebivalstva, da bi izrabilo svoje telesne moči in bogastvo zemlje. Ni dober gospodar oni, ki malo izda, pri tem pa živi bedno, zanikerno življenje v zanemarjenem stanovanju brez kulturnih potreb. Gospodar, ki hoče biti res napreden, se trudi, da si poveča dohodke, da si uredi udobno stanovanje, da se izobražuje in živi duševno življenje. To velja tudi za narode in države.

Novo izvoljeni poslanci naj gledajo, da bo novi proračun boljši in pravilnejši. Letos v izjemnih razmerah je še bilo mogoče doseči povečanje nekaterih budžetskih partij in vkljub temu je prosveta v Sloveniji in gotovo tudi v drugih delih države precej trpela. V bodoče se bodo povečanja med letom težje dosegla: proračun, ki je bil sprejet, se bo moral izvrševati sledili bodo kravaži in škandali ter solšno propadanje na celi črti Caveant consules!

Na naslov ministrstva prosvete in centrale UJU v Beogradu.

Tekoči mesec smo bili javni nameščenci »osrečeni« s »sijajnim« poviškom draginjskih in stanovanjskih doklad. Ne potrebnost se mi zdi obširnejše o tem razpravljati, saj nam še vsem donijo v ušesih viharji vzkliki javnih nameščencev na protestnih shodih, ki so se vršili širom naše domovine, ki opozarjajo vlado, naj se nikar ne igra z bedo državnega uradništva, ki so ga neznosne razmere privedle že na rob propada in obupa. Bili so to vzkliki do skrajnosti obupanega državnega uradništva in njihovih rodbin, ki opozarja, da bo sicer v samoobrambi posleglo v najskrajnejšem slučaju po najskrajnejših sredstvih...

Najbolj neprijetno pa so bile ta mesec iznenadene naše z javnimi nameščenci poročene učiteljice, ki so dobile poviška 31 Din, reci in piši: trideseden dinar. Od poviška osebne draginjske doklade 2 Din se je črtala polovica, stanovanjska doklada pa kratkomalo cela. Nimamo dovolj

LISTEK.

Prvi plameni.

»Zapoj, duša, zapoj o bolesti, najgloblji, najbolj pekoči in najlepši od vseh! Zapoj o bolesti, ki vre in vpije brez nehanja iz te uboge zemlje, ki jo ljubiš!«
Ivan Cankar.

Prvi plameni. Sedem pesmi za mešane in moške zборе. Uredil Srečko Kumar. Izdala in založila »Učiteljska Zveza slovenskih učiteljskih društev.« Juljske Krajine. Trst 1923. Tiskala »Edinost« v Trstu.

Naš smrtni narodni sovražnik nam je ugrabil ob koncu svetovne vojne del slovenske zemlje, solčni svet ob zeleni Soči, vinogradno Primorsko in vipavsko dolino, kršni Kras s Trstom, tužno Istro in velik del Notranjske, kjer biva najžilavejša, narodno najzavednejše slovansko ljudstvo, ki ječi pod krutim Lahom, pod trdo pestjo divjajočega fašizma, kjer je na dnevnem redu brezobzirno zatiranje slovenskih kulturnih in gospodarskih društev, nečuvno preganjanje slovenskega naroda, posebno pa pionirjev prosvete — slovenskega učiteljstva. V svoji stanovski zavednosti se je slovensko učiteljstvo strnilo v »Učiteljsko Zvezo slovenskih učiteljskih društev«, ki ima v njej zaščitnico učiteljskih pravic in stanovskih vprašanj. S svojo vsestransko agilnostjo je »Učiteljska Zveza« ustanovila svoj pevski zbor, ki je priredil po Juljski Krajini že nekaj prav lepo uspešnih koncertov pod svojim delavnim pevovodjo, glasbenim pedagogom in pianistom Srečkom Kumarjem.

Glej prve plameni, ki jih je zanetilo to zavedno učiteljstvo, zatirano in preganjano od podivjanih fašistov in od italijanskih oblastev! »Zapoj, duša, zapoj o bolesti...« V zbirki je na 20 straneh velike osmerke sedem pesmi, zvezanih z rdečo svilnato vrstico v okrasno okrašen ovojni list. Razkošna se mi zdi za današnje razmere ta izdaja.

Na Oton Župančičevo besedilo »Otroci molijo« je Ivan Gerbec zložil učinkovit mešan zbor, ki v njem prevladuje zmanjšani septimov akord, izražajoč obupno prošnjo otrok do očeta. Očetova ljubezen se karakterizuje v zanimivi kontrapunktni fugi, ki narašča do mogočnega ff, konec pa je šestroglasen zbor, ki izginja v najrahlejši pp s trizvokom v kvintni leži. Skladba zahteva izvežbanih pevcev in pevko s čilim glasovnim obsegom.

Stanko Premrl je zastopan z mešanim zborom »Zakaj?«, ki se v njem zrcali vsa lepota moderne harmonizacije. Besedilo jako spretno prilagojena skladba začenja v počasnem in mirnem f-molu, ko plove misel na jug, napev narašča, zopet pojema, misel zaplaka v šestroglasnih akordih, pri besedah »zakaj, pač zakaj?« pa vzkipi v mogočno, široko osmeroglasno akorde. V lahno gredočem tempu slika Premrl v triolah stavek »Bili so nekda naš raj« (— ti južni kraji), harmonija narašča v značilnih, obup izražajočih akordih, zopet pojema in konča v najmočnejšem ff z vzklikom »naš raj!« — Skladba je jako hvaležna za rutinirane zборе.

Emil Komel nas seznanja s svojo jako obsežno osmeroglasno pesmijo za mešan zbor »Vstajenje«. Skladba je skrbno obdelana v preprosti harmoniji, vendar dokaj utrudljiva za pevski zbor zaradi svoje obsežnosti in višine glasov. Lotijo naj se je le po številu močni pevski zbori, da bo pesem učinkovala.

Vinko Vodopivec je vžil nežne melodije za mešan zbor v Silvij Sardenkovo pesem »Pričakovanje«. Pesem začenja v rahlem d-molu. Dekle je odprla okno, da brž zasliši njegov korak. V risolutnem tempu zaječi, da ne sme on mimo hiše. Fugirani stavek slika v nežnem pp njeno

slutnjo, da on ni daleč. Vsa obupna žalostno vzdihuje: Ah! Ti mimo greš! — Skladbica ni tako lahka, kakor izgleda na prvi pogled. V njej je več glasbenih ličnosti, kontrapunktnih oblik, ki jih zmorejo le spretni in naobraženi pevci.

Janko Ravnik si je izbral Cvetko Golarjevo pesem »Kam si šla mladost ti moja« za moški zbor, ki ga je komponiral duhovito, umetniško. Pevsko dušstvo »Ljubljanski Zvon« je nagradilo to skladbo in jo prepusilo v natis za »Prve plamene«. Ravnik je genialen skladatelj globokih misli, le žal, da nas tako redko razveseli s svojimi proizvodi. — V počasnih molovih harmonij tuguje za mladostjo, naenkrat pa se v hitrih melodijah poda na plesišče, kjer brezskrbno zapleše in raja vse do jutra kot vihar. V značilnih disonanah in drznih postopih ugaša v divji strasti kot ugasne bliska žar. — Pevovodja mora biti že rutiniran interpret, da privede ta moški zbor z najboljšimi pevci do učinkovitega uspeha.

Vasilij Mirk se je prej večkrat oglašal v »Novih Akordih«. Nekaj njegovih moških zborov je prav srčkanih, ki so med vnetimi pevci jako priljubljeni. »Prvi plameni« nam prinašajo njegov mešan zbor s tenorskim solom na Oton Župančičevo pesem »Zeleni Jurje«. — S koncertov ljubljanske Glasbene Matice nam je znana odlič-